

Latvijas Valsts prezidents

*Indulim Emšam 25.01.2007.
Saeimas priekšsēdētāja darba kārtībā.*

Rīga

23.01.2007.

2007.gada 22. janvārī

Nr. 33

LR Saeimas priekšsēdētājam
Indulim Emša kungam

A.god. Emša kungs!

Izmantoju šo izdevību pēdējā sava Valsts prezidenta pilnvaru termiņa gadā vērsties pie Latvijas Republikas Saeimas, lai uzrunātu tautas priekšstāvjus, manuprāt, ļoti svarīgā jautājumā, kas tieši skar Valsts prezidenta institūciju. Uzskatu par nepieciešamu šajā atlikušajā laikā līdz nākošajām Valsts prezidenta vēlēšanām aicināt Saeimu pievērsties jautājumam par Valsts prezidenta ievēlēšanas kārtību.

Latvijas Republikas Satversme paredz Valsts prezidentam tādas tiesības un pienākumus, kas prasa viņa subjektīvās gribas izpausmi, un, kurus, līdz ar to, var izpildīt tikai tā persona, kura ieņem šo amatu. Lai nodrošinātu Satversmē noteikto valsts varu līdzsvaru un Valsts prezidenta funkciju veikšanu, manuprāt, Saeimai ir tiesības Valsts prezidentu ievēlēt savlaicīgi un atbilstoši iepriekš paredzamai un ar likumu apstiprinātai vēlēšanu kārtībai. Turklāt, ņemot vērā Valsts prezidenta amatam nepieciešamo kompetenci, savlaicīga apstiprināšana amatā dotu iespēju jaunievēlētajam Valsts prezidentam sagatavoties šī amata pienākumu pildīšanai un pārņemt lietas.

Līdz šim Latvijas Valsts prezidenta vēlēšanu organizēšanu un to kārtības noteikšanu Saeimas prezidijs ir risinājis saskaņā ar Saeimas Kārtības ruļļa 25. un 26.pantiem.

Saeimas Kārtības ruļļa 25.pants nosaka, ka kandidatūras Saeimas Prezidija locekļu, Valsts prezidenta un Valsts kontroliera amatiem deputāti iesniedz Prezidijam rakstveidā. Saeimas Kārtības ruļļa 26.pants, savukārt, nosaka balsošanas kārtību par izvirzītajiem kandidātiem un to ievēlēšanai nepieciešamo balsu skaitu, kā arī kārtību, kādā notiek vēlēšanu otrā kārtā, ja pirmajā

SAEIMAS KANCELEJA	
22-01-2007	
Nr. 350- <i>Fu</i> -	(9/07) Pkkt. 15 ⁰⁰

42

nav ieguvis ievēlēšanai nepieciešamo balsu skaitu. Taču šajā likumā nav normas, kas noteiktu precīzus termiņus attiecībā uz Valsts prezidenta kandidātu izvirzīšanu un citiem ar valsts galvas vēlēšanām saistītajiem jautājumiem.

Ņemot vērā to, ka minētais regulējums ir nepilnīgs, Saeimas prezidijs minēto jautājumu risina arī, pamatojoties uz Saeimas Kārtības rullī 23.panta pirmās daļas 4.punktu, kas pilnvaro Prezidiju saziņā ar Frakciju padomi kārtot ar Kārtības rulli un Saeimas lēmumiem nenoskaidrotus jautājumus.

Līdz ar to jāsecina, ka detalizēta Latvijas Valsts prezidenta vēlēšanu kārtība šobrīd tiek noteikta ar aktu, kas nav likums un nav ārējais normatīvais akts.

Jāatzīst, ka šāds regulējums ir nepietiekams, jo tas neatbilst Valsts prezidenta amata un vēlēšanu nozīmīgumam valstī. Prakse ar Saeimas institūcijas iekšēju lēmumu regulēt jautājumus par kārtību, kādā iesniedzamas kandidatūras Valsts prezidenta amatam un notiek balsošana, nerada vienotas Valsts prezidenta vēlēšanu tradīcijas, kā arī iespējas likumpamatoti rīkoties neparedzamās un ārkārtējās situācijās.

Kā Valsts prezidente es uzskatu, ka ir nepieciešams likuma līmenī reglamentēt jautājumus par Valsts prezidenta vēlēšanu organizēšanas kārtību, tai skaitā jautājumus, kas attiecas uz šī amata kandidātu izvirzīšanu un iepriekšēju pārbaudi, kā arī ierobežojumus kandidēt uz Valsts prezidenta amatu.

Ja iepriekš norādītie jautājumi, manuprāt, ir atrisināmi, pieņemot attiecīgu likumu par Valsts prezidenta vēlēšanu kārtību vai veicot attiecīgus grozījumus Saeimas Kārtības rullī, tad tālāk norādīto jautājumu risinājumus jau prasa zināmus grozījumus Latvijas Republikas Satversmē.

Ņemot vērā to, ka Latvijā neeksistē tiešs normatīvs regulējums (ne Satversmē, nedz arī citos Latvijas likumos) par to, kad jānotiek Valsts prezidenta vēlēšanām, es aicinu Saeimu apsvērt iespēju šo jautājumu precizēt Satversmes līmenī.

Tamdēļ un lai mazinātu iespēju, ka Latvija ilgāku laiku paliek bez valsts galvas, būtu nepieciešams Satversmē noteikt, pirmkārt, ka kārtējās Valsts prezidenta vēlēšanas tiek organizētas pirms amatā esošā Valsts prezidenta pilnvaru termiņa beigām, un, otrkārt, nepieciešams noteikt, kad tieši (cik dienas iepriekš) tas būtu darāms. Tāpat ir nepieciešams noteikt, cik ātri notiek Valsts prezidenta ārkārtas vēlēšanas pēc tam, kad šis amats ir kļuvis vakants.

Ņemot vērā vairāku Eiropas Savienības dalībvalstu pieredzi, kur Valsts prezidenta zvēresta jeb svinīgā solījuma došana tiek saistīta nevis ar kādu tuvāko parlamenta sēdi, bet gan ar iepriekšējā prezidenta

pilnvaru termiņa beigām, uzskatu, ka Satversmes 40.pantā jānosaka svinīgā solījuma došanas piesaiste nevis tuvākajai Saeimas sēdei, bet gan iepriekšējā Valsts prezidenta pilnvaru termiņa beigām, proti, paredzot, ka jaunievelētais Valsts prezidents dod svinīgo solījumu (zvērestu) ne ātrāk kā nākošajā dienā pēc tam, kad ir beidzies iepriekšējā Prezidenta pilnvaru termiņš.

Satversmē būtu arī jāparedz konkrēts termiņš, kad jaunievelētais Latvijas Valsts prezidents dod svinīgo solījumu gadījumos, ja ir notikušas Valsts prezidenta ārkārtas vēlēšanas un šis amats ir bijis vakants. Tādos gadījumos jaunievelētajam Valsts prezidentam svinīgais solījums būtu jādod pēc iespējas ātrāk pēc ievēlēšanas.

Pēdējais jautājums, ar kuru vēlētos noslēgt savus ierosinājumus attiecībā uz Valsts prezidenta institūciju, ir saistīts ar Valsts prezidenta atlaišanu no amata.

Satversmes 51.pants paredz, ka ne mazāk kā puse Saeimas locekļu var ierosināt atlaist Valsts prezidentu. Valsts prezidents ir atlaists, ja par to nobalso ne mazāk kā divas trešdaļas Saeimas locekļu. Latvijas Republikas Satversme nekonkretizē Valsts prezidenta atlaišanas vai atstādināšanas procedūru, kā arī nenorāda tos iemeslus, kuru dēļ parlaments var rosināt Valsts prezidenta atlaišanu.

Iepazīstoties ar citu Eiropas parlamentāro valstu pamatlikumiem, jāsecina, ka vairumā gadījumu valstu konstitūcijas nosaka, ka valsts galvas atlaišanai ir nepieciešams kāds tiesisks pamatojums. Piemēram, Vācijas Federatīvajā Republikā Bundestāgs vai Bundesrāte var ierosināt konstitucionālajā tiesā apsūdzību pret Federālo prezidentu par tīšu likuma vai konstitūcijas pārkāpšanu. Itālijas Republikā parlaments ar parlamenta vairākuma balsīm var nodot Republikas prezidentu tiesai par valsts nodevību vai konstitūcijas pārkāpšanu. Grieķijas Republikā parlaments ar 2/3 balsu vairākumu var ievirzīt pret Republikas prezidentu apsūdzību valsts nodevībā un tīšā konstitūcijas pārkāpšanā, atstādināt viņu no amata pienākumu pildīšanas un nodot tiesai. Ja tiesa attaisno Prezidentu, viņš atsāk pildīt savus pienākumus.

Uzskatu, ka Satversmē būtu jānorāda tie iemesli, kuru dēļ Saeimas locekļi var ierosināt Valsts prezidenta atlaišanu un jādod iespēja izvērtēt šo iemeslu pamatotību tiesiskā ceļā.

Cienā,

Vaira Vīķe-Freiberga

Vaira Vīķe-Freiberga